

הסגרה ומסירה א

א. בימינו, מקובל שמדינות חותמות בניהן על הסכמי הסגרה שבהם מדינה מתחייבת להסגיר עבריינים שברחו אליה בהתאם לבקשת המדינה שממנה הם ברחו, כדי לאפשר לה להעמידם לדין. מטרת ההסכמים היא מלחמה בפשיעה, מניעת מצב שבו עבריינים יברחו למדינות אחרות¹. האם מותר למדינתנו לחתום על הסכם שכזה ולהסגיר יהודים עבריינים שברחו לישראל² ולא היו אזרחי המדינה בשעת ביצוע העבירה?

נסה להתבונן בשאלה. מה אתה חושב? חשוב על סיבות לכך שהדבר יהיה אסור. חשוב על דרכים להתמודד עם אותן סיבות ולהתיר.

הסיבות לאיסור הן פשוטות – איסור מוסר הוא הרי אחד האיסורים החמורים ביותר, ונלמד את דברי הרמב"ם (חובל ומזיק ח, ט):

אסור למסור ישראל ביד גוים בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות ואפילו היה מיצר לו ומצער, וכל המוסר ישראל ביד גוים בין בגופו בין בממונו אין לו חלק לעולם הבא.

חכמים התירו אפילו להרוג את המוסר כדי למנוע את המסירה (שם, י):

מותר להרוג המוסר בכל מקום ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות, ומותר להרוג קודם שימסור אלא כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו ואפילו ממון קל הרי התיר עצמו למיתה, ומתירין בו ואומרים לו אל תמסור, אם העיז פניו ואמר לא כי אלא אמסרנו מצוה להרוג וכל הקודם להרוג זכה.

בגמ' מסופר על רב כהנא שהרג אדם שהתכוון למסור את ממון חברו, כדי למנוע את המסירה, ורב הסביר את חומרת המסירה (ב"ק קיז):

קרי רב עילויה: בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר, מה תוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו, אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו.

ומסביר הרא"ש (ב"ק י, כז):

1. שלא תהיה באפשרותן להעניש אותם על עבירות שעשו לפני היותם אזרחי המדינה. ועוד, למדינת המקלט קשה להעמיד לדין ולחקור ולקיים משפט (הדורש עדים) על עבירות שנעשו מחוץ למדינה.
2. מקובל במדינות רבות שלא להיענות לבקשת הסגרה של מדינה שלא חתומה על הסכם הסגרה, עקרון ההדדיות. לכן, אם ישראל לא תחתום על הסכם הסגרה שבו היא תתחייב להסגיר עבריינים שיברחו אליה, מדינות אחרות לא יסכימו להסגיר אליה עבריינים ישראלים שיברחו ממנה, דבר שיפגע במלחמה בפשיעה.

אף ממון של ישראל כיון שנפל ליד עובדי כוכבים אין מרחמין עליו ונוטלין היום מקצתו ולמחר נוטלין כולו ולבסוף מייסרין את נפשו והורגין אותו שיודה אולי יש לו יותר ממון והוי ליה רודף וניתן להצילו בנפשו.

המסירה היא אפוא אחד העוונות החמורים ביותר, ואיך יהיה מותר למדינה למסור יהודי למדינה אחרת! איסור נוסף אפשרי הוא איסור ערכאות: אסור הרי ליהודי לפנות לבית משפט נכרי, ואיך יהיה מותר למדינה לכפות יהודי לעמוד לדין בפני בית משפט נכרי. נראה אפוא שאסור למדינה להסגיר יהודי, ועליה לדון אותו בישראל על הפשעים שביצע במדינה שמבקשת להסגירו³.

ב. דרך אחת אפשרית להתמודד עם איסור המסירה, האיסור המרכזי, היא לטעון שהוא לא תקף במסירה למדינות המתוקנות בימינו, וכך כותב **ערוך השולחן** (ח"מ שפח, ז):
הערה: ידוע לכל קוראי הדורות שבזמן הקדמון במדינות הרחוקות לא היה לאיש בטחון בגופו וממונו מפני השודדים והאנסים אף שנשאו עליהם שם משרה כידוע גם היום מאיזה מדינות מאפריקא השוד והחמס שפחות הממשלה עושים ועל טוב יזכרו מלכי איירופא וביחוד אדונינו הקיר"ה מרוסיא ואבותיו הקיסרים ומלכי בריטניא שפרשו כנפי ממשלתם בארצות הרחוקות למען יהי לכל איש ואיש בטחון על גופו וממונו באופן שהעשירים לא יצטרכו להסתיר עצמם שלא ישללו ממונם ויהרגו אותם ועל זה סובב הולך כל דיני מסור ומלשין שבש"ס ופוסקים כאשר נבארם בס"ד כי המוסר ומלשין את הבירו לפני שודדים כאלה הלא רודפו בגופו וממונו ולכן ניתן להצילו בנפשו.

המסירה אסורה מתוך ההנחה שהנמסר לא יזכה לדין הוגן, ולהפך, בעקבותיה הגוים ימשיכו לרדוף אותו ולגזול את ממונו עד כדי סכנת נפשות. אולם, הנחה זו אינה תקפה בימינו, במדינות המתוקנות, וכך כותב **הציץ אליעזר** המתווכח עם האפשרות שערך השולחן כתב כך רק בשל סכנת הצנזורה (יט, נב):

גם בערכאות של עכו"ם נראה שיש חילוק בזה בין מדינות פראיות לבין מדינות נאורות, וכדמצינו שמחלק בכזאת הערוך השולחן בחו"מ שם בסעי' ז', המעיר שם וכותב, שכל המדובר בדיני מסור בש"ס ופוסקים הוא בכגון מדינות הרחוקות שלא היה לאיש בטחון בגופו ובממונו מפני השודדים והאנסים הגם שנשאו עליהם שם משרה, כידוע גם היום באיזה מדינות מאפריקה וכו', משא"כ במלכי איירופא ע"ש, ומוכח מהערוך השולחן שם שלא כוון בדבריו רק משום מלכות, כי מפרט והולך שם לדוגמא גם שמות של מדינות שהיו מרוחקים מרחק רב מאד ממקום מגוריו ומהמלכות שהיה חי בקרבה כדיעו"ש. כאמור כתבתי זאת לשם הבהרה כללית בנושא זה של מסור.

3. וגם אם הפשע בוצע בשעה שלא היה אזרח המדינה, מה בכך? הרי מנקודת מבט תורנית אין לכך משמעות לכאורה.

הרב ישראלי, המתנגד להסגרה, דחה את הדברים וטען שברור שהם נכתבו רק מאימת הצנזורה. הוא כתב זאת כחלק ממאמר תגובה לפסיקתו של השופט מנחם אלון שכתב שההסגרה מותרת לפי ההלכה (תחומין ח, הסגרת עבריין לשיפוט זר):

על זה כותב מחבר הסקירה בין השאר: "ר' יחיאל מיכל (בעהמ"ח של "ערוך השולחן") ראה במלכי אירופא ובריטניא שבימיו שלטון המעניק לכל איש ואיש, וגם ליהודים שבתוכם בטחון על גופו וממונו. ודיני מסור ומלשין אינם חלים אלא בזמן הקדמון שבו גם בעלי המשרה שבשלטון הכללי היו בחינת "שודדים ואנסים" ... אופטימיות זו מופרזת גם מופרזת היא בעינינו... אך מבחינת נושא דיוננו חשובה היא הגישה העקרונית של גדול הלכה זה, וההנמקה הנועזת, אך די הגיונית ופשוטה המובעת על ידו באופן כה ברור וממצה". כמה מביא לידי גיחוך, לראות בדברים, שעין כל רואה תבחין מיד, שאין זה אמור אלא כדי להנצל מחשש "עין רעה" של הבולשת הרוסית והצנזורה (שעל פי רוב היתה מסורה לידי יהודי מומר). לשם כך הרבה בשבחים על הקיר"ה, והיה מוכרח, שלא להראות כמתעתע, גם לחלק שבחים לשאר מלכי אירופא ובריטניא, שכאילו נאמרו בכנות, כאמת לאמיתה. בעוד שכל מי שנזדמן לו לעיין בספרים שנדפסו אותה שעה ברוסיה נפגש בסוג זה של "הצהרות" מנוסח של "מודעה ואזהרה", "כי לא כדורות הראשונים הדורות האחרונים, והמלכים אשר אנו חוסים בצילם" ויודע מה טיבן ומטרתן.

ג. סוגיה נוספת שהובאה בדברי אלון כמקור להיתר ההסגרה היא הסוגיה בנדה המספרת על פושעים שיצא עליהם קול שהרגו וברחו מהשלטון הנכרי לביתו של רבי טרפון (נדה סא):

הנהו בני גלילא דנפק עלייהו קלא דקטול נפשא (שיצא עליהם קול שהרגו נפש), אתו לקמיה דרבי טרפון, אמרו ליה: לטמרינן מר (תסתיר אותנו מפני המלכות)! אמר להו: היכי נעביד? אי לא אטמרינכו - חזו יתייכו (אם לא אסתיר אתכם, יתפסו אתכם), אטמרינכו (אסתיר אתכם) - הא אמור רבנן האי לישנא בישא, אף על גב דלקבולי לא מבעי - מיחש ליה מבעי (הרי אמרו חכמים, שאע"פ שאין לקבל לשון הרע, יש לחשוש לו, וממילא עלי לחשוש לקול שהרגתם נפש), זילו אתון טמרו נפשייכו (לכו אתם ותסתירו את עצמכם ואני לא יכול לעזור לכם).

מדוע רבי טרפון נמנע מלהציל אותם? רבי טרפון תולה זאת בצורך לחשוש לנכונות לשון הרע שהרגו נפש, **ורש"י** מסביר (שם):

מיחש ליה מיבעי - ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם.

אם הם אכן הרגו אסור הלכתית להציל אותם, שכן אסור להציל רוצחים! **הרא"ש** מביא הסבר אחר של השאלות ומקשה על דברי רש"י (רא"ש נדה ט, ה):

פירוש רש"י למיחש מיבעי ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם. ותימה הוא לפרש כן וכי אם יצא קול על אדם שחטא בשביל קול בעלמא יהא אסור להציל נפשו. ונראה דברי

רבינו אחא שפירש בשאלתות (פ' וישב) אם הרגתם חייבתם ראשי למלך שהתרה מלקבל רוצחין. וכענין זה דוקא יש לחוש ללישנא בישא היכא שיכול לבוא לידי היזק לו או לאחרים אם לא יחוש לו.

מדוע רבי טרפון נמנע מלהציל אותם לפי השאלתות? מה מקשה הרא"ש על רש"י? חשוב: מהי נקודת המחלוקת בין רש"י לרא"ש? האם יש מקרים שבהם גם לדעת הרא"ש יהיה אסור להציל רוצחים?

לדעת השאלתות, רבי טרפון נמנע מהצלתם רק בשל הסכנה שהיתה כרוכה בהסתרה, ולא בשל איסור הלכתי להציל רוצחים. הרא"ש מקשה על רש"י: איך יתכן שיהיה אסור להציל אדם רק בגלל שיצא עליו קול שרצח! נראה מלשון הקושיה – 'בשביל קול בעלמא יהיה אסור להציל נפש' – שגם הרא"ש מודה שאם היה ברור שרצחו היה אסור להצילם, וכל הקושיה היא רק שאין לאסור זאת בעקבות יציאת קול, בלא ודאות מספקת שאכן רצחו.

וכך מסביר **המהרש"ל** את דברי הרא"ש (חכמת שלמה נדה שם):

אין ראייה מכאן להציל ההורג, אפילו בעת שבטלו דיני נפשות מ"מ אסור להציל וכן יאבדו כל אויבי ה' וידינו אל תגע בהם, אלא להכי שרי להציל" (כאן, כאשר רק יצא הקול ואין ודאות שרצחו) דספק הוי וספק נפשות להקל ועוד שמעמידים האדם על חזקת כשרותו ואימור בודאי לא הרג ודו"ק.

מוסכם אפוא על כולם שאסור להציל רוצחים, והמחלוקת היא רק באנשים שיצא עליהם קול שרצחו והדבר אינו ודאי – לדעת רש"י אסור להצילם ולדעת הראשונים האחרים הדבר מותר ורבי טרפון נמנע רק בשל הסכנה. וכך פוסק **רבי יעקב עמדין**, בעל **השאלת יעב"ץ** (ב, ט):

אירע מקרה בלתי טהור בק"ק פ' בשנים שנתקוטטו עד הכאה ונטל א' סכין ותקעו בלב חברו והמיתו. ועל זה נתפש בדיני אומות העולם ובסוף יצא פטור ע"פ המלכות בתנאי שישבע שבועה שמורה שלא היה הוא הרוצח אלא איש אחר היה שהמיתו לזה וברח לו. והורה לו המורה לעשות כן להציל עצמו מן המיתה ע"י שבועת שקר... ואמרתי שטעות הוא בידו... מה שאין כן בהורג נפש מישראל במזיד (כמו שה' הענין בנדון הלז בלי ספק) וגם ה' בעדים רק שלא בהתראה. הלא ודאי חייב מיתה הוא. ואף על פי שאין דינו מסור בדינו. הרי אמרו שדין ד' מיתות לא בטלו (בידי שמים) וכדמוכח מההוא עובדא דשמעון בן שטח דהכישו נחש... מ"מ נקה לא יקנה מהעונש. א"כ גברא קטילא הוא. ואיך נחוש להצלתו ונתיר להוסיף חטא חמור על פשעו להציל עצמו ע"י שבועת שקר.

4. לדעת התוספות והרא"ש שפירשו שרבי טרפון נמנע מלהציל רק בשל הסכנה, וההסתרה אינה אסורה.

חשוב היטב: האם ניתן ללמוד מהאיסור להציל רוצחים שמותר להסגירם?

ד. האם ניתן ללמוד מאיסור ההצלה שמותר למדינה לחתום על הסכם הסגרה? לכאורה קשה לומר כך: איך ניתן ללמוד מאיסור להציל, הימנעות מעשייה, שמותר לעשות מעשה ולהסגיר? וכך כותב הרב ישראלי (שם):

שני הראשונים אינם דנים כלל בשאלת הסגרה, אלא אם יש להשתדל להציל מי שנתפס בערכאות. המדובר בהנ"ל הוא בנאשם ברצח, שלפי הדין היה חייב מיתה בידי בי"ד, שגם משבטלו משפטי נפשות, אמרו חז"ל שמתגלגלת עליו מיתה בידי שמים. מה שגרמו הדברים ונתפס למלכות, רואים הגדולים הנ"ל כגלגול הסיבות בידי שמים שיבוא על עונשו. שמכאן המסקנא, שאין לעשות דבר להצלתו. אבל אין הדין אם ניתנה רשות גם למוסרו בידיים, על מנת לדונו. בפרט, שכאמור, בנידון שלנו קיימת אפשרות לדונו כאן.

השופט אלון כתב על כך (תחומין ח, דיני הסגרה במשפט העברי):

חוששני, עם כל הכבוד, כי כמה השגות-הבחנות שבדברי המשיגים הנכבדים נובעות מתוך התעלמות שבעית ההסגרה מתעוררת כיום במדינה ריבונית יהודית. שוני זה, לדעתי, יש לו השלכה הלכתית מובהקת. דרך משל, בעניינים המובאים בחוות יאיר ובשאלת יעב"ץ נפסק שאסור להציל את הרוצח, ולטענת הרב ישראלי והרב בלייך אין להסיק מכאן שמותר להסגיר. דא עקא, שהבחנה זו מקום יש לה בקהילה, שם ניתן לומר שאסור להסתיר את הרוצח מעיני השלטונות, אבל אין חובה למוסרו להם. רוצה השלטון הכללי למצוא את הרוצח ילך ויתפש אותו, ואם ימצא אותו רשאי הוא לדון אותו. אך במדינה ריבונית אין להעלות הבחנה מעין זו. בידי מדינה ריבונית מצוי פקוח וסמכות על כל מה שנעשה בשטחה, ולמדינה ריבונית אסור ליכנס בלי לקבל רשות ממנה. ואם אסור לה להציל ולחפות על רוצח הנמצא בתחומה, אין היא יכולה לומר: אני לא מצילה אותו, אבל אני מתעלמת ממנו. מדינה ריבונית אינה יכולה להתעלם ממה שנעשה בשטחה. אם אסור לחפות על מי שרצח - וזה אסור לפי פסק דינם של ר' יאיר חיים בכרך ור' יעקב עמדין - הרי מחובת המדינה לנהוג באחת משתיים אלה: או להעמידו לדין בפני בית משפט שלה, ואם הדבר הוא בלתי אפשרי - כגון שבשעת ביצוע העבירה הוא לא היה אזרח ישראלי - עליה למסרו לדין לאותה מדינה שעמה יש למדינת ישראל הסכם הסגרה, ושמדינת ישראל בוטחת על הגינות משפטה ושופטיה.

התבונן היטב בדברי אלון ונסה להסבירם: מדוע במדינה ריבונית איסור ההצלה חייב להוביל להסגרה? מה אתה חושב על הדברים? כיצד ניתן להתווכח אתם?

ראשית, מנקודת מבט תורנית המדינה יכולה הרי לדון ולהעניש גם על עבירות שנעשו מחוץ למדינה ולפני שהעבריינין נהיה אזרח – ומדוע אפוא שבחירתה שלא לעשות זאת תתיר לה לעבור על איסור המסירה! זאת ועוד, עיקר ההבחנה הוא בין לעשות מעשה אסור, בקום ועשה – למסור אותו לגוים או להסתיר אותו ולהציל אותו – ובין הימנעות מעשייה, שב ואל תעשה, ומנקודת המבט הזו נדמה ש'המדינה' לא עושה מעשה כאשר היא נמנעת מלהסגיר אותו ומאפשרת לו להיות בארץ. ואולי אפילו: לא 'המדינה' היא שתסגיר אותו הרי אלא שליחיה, אנשים שימלאו את ההוראה להסגיר, והם ודאי לא עוברים על איסור ההצלה במצב הנוכחי.

נסה להתבונן בשני הצדדים שוב, בשאלה האם ניתן ללמוד מאיסור ההצלה על חובת ההסגרה והיתרה, באיזה מהצדדים היית בוחר?

אנו ממש באמצע הדרך ועיקרה עוד לפנינו ובע"ה נמשיך בדף הבא.

הסגרה ומסירה ב

א. בדף הקודם התחלנו ללכת במרחבי דילמת ההסגרה, בשאלה האם היא כלולה באיסור המסירה¹, ונמשיך בכך בדף זה. נדמה שהמקור המרכזי בדיון הוא הגמ' בב"מ המספרת על תנאים שהסגירו גנבים² לשלטון הרומאי, למרות שידעו שהרומאים יענישו את הגנבים במיתה, וכך מספרת הגמ' על רבי אלעזר ברבי שמעון (ב"מ פג:):

אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל. שלח ליה רבי יהושע בן קרחה: חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה! - שלח ליה: קוצים אני מכלה מן הכרם. - שלח ליה: יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו.

וכן על רבי ישמעאל ברבי יוסי (שם):

ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא כי האי מעשה לידיה. פגע ביה אליהו, אמר ליה: עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה? - אמר ליה: מאי אעביד? הרמנא דמלכא הוא (ציורי המלך הוא!) - אמר ליה: אבוך ערק (ברח) לאסיא, את ערוק ללודקיא.

חשוב: מה סברו רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי ישמעאל ברבי יוסי? כיצד הם מסרו את הגנבים לרומאים, הרי הרומאים הוציאו אותם למיתה! מה תוכל ללמוד מכך על היקף איסור המסירה? ומהי הסברה של רבי יהושע בן קרחה ואליהו? האם יש כאן מחלוקת הלכתית בהיקף איסור המסירה?

ב. האם ניתן ללמוד ממעשיהם של ראב"ש וריב"י שדין דינא דמלכותא דינא מתיר למסור לשלטון, ואיסור המסירה לא נאמר אלא במסירה ל'אנסים', לגוים עבריינים? האם אפשר להסיק כך מהסוגיה? נראה שרבותינו הראשונים נחלקו בכך. **המאירי** כתב (שם): תלמידי חכמים וחסידים ואנשי השם ראוי להם על כל פנים להרחיק עצמם שלא להתודע לרשות וכל שכן לקבל מהם מנוי לתפוש גנבים וליסטים ושאר רשעי הדור לימסר להריגה שכל שעושה כן הרי הוא גורם ליהרג הרבה נפשות מדין המלכות שלא מדין תורה וכל שמסבב מיתתו שלא בדין תורה הרי זה אחד ממיני המלשינות והמסירה וכמו שאמרו

1. וראינו שתי סברות להיתר: האחת, של ערוך השולחן לפיה איסור המסירה לא נאמר על מדינות מודרניות מתוקנות בעלות משפט תקין והוגן. החולקים טענו כנגד שדברים אלו נאמרו רק מפחד הצנזורה. הסברה השנייה היא האיסור להציל רוצחים. החולקים טענו שאסור אמנם להסתיר רוצחים על ידי עשייה חיובית, אך מצד שני אסור גם למסור אותם, ויש להימנע מעשייה. ראינו את טענת אלון שמדינה אינה יכולה להימנע מעשייה, ובמדינה משמעות המשך המצב הקיים היא הצלת הרוצחים.

2. והסתמכו אפילו על ראיות נסיבתיות ואומדנות.

לאחד מגדוליהם עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה. ואף על פי שהתנצל על זה ואמר קוצים אני מכלה מן הכרם, כבר השיבוהו יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו. ואם תאמר שאף הוא מניחם (כלומר, שלא יסגיר אותם למלכות) אלא אם כן נודע בהם שמתחייבים מדיני ישראל (ואז אין איסור בהסגרה³) הרי עובר על חקי המלכות ושכסיסיו ואף זה אסור לו (שהרי דינא דמלכותא דינא) וכמו שאמר אחד מגדוליהם ומאי אעביד הורמנא דמלכא אנא אחר שכן אין בה אלא להתרחק מזו ומכיוצא בה ולהשתדל עליה בכל כחו כבר השיבו לאחד מהם אביך ברח ללודקיא את ברח לאסיא.

עולה מדברי המאירי שהעובדה שהמסירה היתה לשלטון ולא לכנופיה אינה משנה והיא עדיין אסורה, 'וכל שמסבב מיתתו שלא בדין תורה הרי זה אחד ממיני המלשינות והמסירה'. מסקנת הסוגיה לדעתו היא שמעשיהם היו אסורים לכאורה והיה עליהם לברוח ולא לעשות זאת. מדברי הריטב"א, לעומת זאת, עולה שאכן ניתן ללמוד מהסוגיה שדינא דמלכותא דינא מתיר את המסירה, וכך הוא מסביר את מעשיו של רבי אלעזר ברבי שמעון (שם):

אמר להם תפסוהו. והא דדאין בלא עדים והתראה ושלא בזמן סנהדרין, שאני הכא דשליחא דמלכא הוא ומדיני המלכות להרוג בלא עדים והתראה לייסר העולם כמו שראינו בדוד שהרג גר עמלקי ושלוחו של מלך כמותו, ומכל מקום במקום שאין כח למלך לעשות כן מחוקי המלכות אף הממונה שלו אינו רשאי ואם אמר לו המלך לעשות כן יהרג ואל יעבור.

וכך כותב הריטב"א ביתר הרחבה בתשובה המובאת בב"י (חו"מ שפח):

לפי שלא נאמרו דברים הללו (הצורך בשני עדים כשרים) אלא בדיני סנהדרין מגזירת הכתוב אבל בדינא דמלכותא אין משגיחין בכל אלו שאין דינם אלא אחר ידיעת האמת ונהרג בדיני המלכות אפילו על פי קרובים ואפילו על פי עצמו ושלא בהתראה ושלא בעשרים ושלשה שאין דין המלכות אלא אחר ידיעת האמת שאם אי אתה אומר כן אלא שאתה מעמיד הכל על דין תורה כדין סנהדרין היה העולם שמם שירבו הרצחנין ותביריהם: עוד גדולה מזו שהרי רבי אלעזר ב"ר שמעון (ב"מ פג:): תפס גנבי בהרמנא דמלכא ועניש וקטיל להו וכן רבי ישמעאל ב"ר יוסי.

לדבריו, גם רבי יהושע בן קרחה ואלהו מסכימים שאין בכך איסור מסירה, והביקורת שלהם אחרת (שם):

ואף על גב דא"ל רבי יהושע בן קרחה חומץ בן יין וכו' וכן אמר ליה אליהו לרבי ישמעאל ב"ר יוסי מכל מקום לא נשוי להו (לתנאים שמסרו לשלטון) כטועין גמורים בדינים מפורשים אלא שמחמת חסידותן היה להם להמנע מלהרוג על מה שלא חייבה תורה מיתה וזהו

3. ונראה שמדובר רק באופן שבו מתחייבים מיתה בדיני ישראל, ואין די בכך שתהיה התאמה בין החיוב של התורה לחיוב המלכות, שהרי עיקר החשש הוא להמשך הרדיפה.

שקראוהו חומץ בן יין לומר שלא היה נוהגין בחסידות כאבותן ואלו היו טועים גמורים ועושים שלא כדין לא קראום אלא טועים גמורים חלילה וחס לגדולי ישראל וחסידים עליון כמותם. ועוד תדע לך מדאמר ליה רבי ישמעאל לאליהו מאי אעביד הרמנא דמלכא הוא ואהדר ליה אליהו אבון ברח לעסיא וכו' ואלו היה אסור גמור מאי קאמר הרמנא דמלכא הוא הוי ליה ליהרג ואל יעבור ואליהו נמי לימא ליה (פסחים כה:): מאי חזית דדמא דידך סומק טפי אלא ודאי כדאמרן שכל שהוא ממונה על כך מן המלך דן ועושה כאלו במשפטי המלוכה כי מלך במשפטים אלו יעמיד ארץ.

מהי טענת הרשב"א? מהן הראיות שלו מהסוגיה לכך שאין בדבר איסור? חשוב היטב: מהי סברת ההיתר? מדוע מותר למסור גנבים לשלטון שדן אותם לפי חוקיו?

ג. האם ניתן ללמוד מדברי הרשב"א והריטב"א שמותר למדינה לחתום על הסכם הסגרה, שהרי היא מוסרת את הפושע למדינה שתדון אותו בהתאם לחוקיה ולא לכונופית פושעים? כך כתב **השופט אלון** (תחומין ח, דיני הסגרה במשפט העברי):

חלק מחכמי ההלכה בתקופה הבתרא תלמודית נימקו את דעתם שלא למנוע גילוי מעשי עבריינות של יהודים לשלטונות הכלליים בטעם של הכרה בסמכות השפוט של השלטון הכללי לדון העבריינים מבין כל האזרחים הנתונים לשלטונו, על פי ובמסגרת העקרון הכללי שבמשפט העברי כי דינא דמלכותא דינא.

ואולם, **הרב ישראלי** הקשה על הדברים וטען כנגדם שתי טענות (תחומין ח, הסגרת עבריין לשיפוט זר):

בשו"ע (ח"מ שפח, ט) נפסק: אסור למסור ישראל ביד עכו"ם בין בגופו בין בממונו, אפילו היה רשע ובעל עבירות וכו'. איסור זה הוא חמור ביותר, ודיניו מבוארים בפרטיות בסימן הנ"ל, והוא קיים ועומד בכל הזמנים, כולל זמננו אנו, כפי שנתבאר לעיל. אכן יש והותר למסור גם למלכות עכו"ם, וזה כשזה מזיק לרבים, ואין דרך למונעו מזה אלא ע"י מסירתו למלכות, למרות שדיני הראיות במשפט המלך הן קלות יותר, והעונש אף חמור יותר מאשר בדיני ישראל. ענין זה מובא בב"ב בס"י זה מתשובת הרשב"א... תוכן הדברים, שמשפט המלך והמלוכה, קיים גם לפי התורה בישראל. והוא מקביל למשפט התורה, והוא מופעל במקום שהדבר נצרך לתועלת קיום הציבור. ועל כן, הוא קיים גם כשישראל נמצאים תחת שלטונם של מלכי ומלכויות נכר, שצורך הגנת הציבור מפני אנשי רשע הוא מתפקידי המלך, "אשר במשפטים אלה יעמיד ארץ", כלשון הרשב"א. אכן מתוך הנימוקים הניתנים להסבר מסירת יהודי למלכות, גם של נוכרים, לשופטו ולדונו, אתה לומד את מיגבלותיו... אין זה אלא כשאין לישראל עצמם אפשרות לשופטו, כפי שהיה המצב

בזמנם של ר"א בר"ש ור' ישמעאל בר' יוסי, שמלכות רומי ששלטה אז שלטון בלי מצרים בא"י, מנעה מלשפוט דיני עונשין מישראל. ואז לא היתה ברירה אחרת - לבער הפושעים - אלא ע"י מסירתם למלכות הנכר, כמו שאמר בהצטדקו "קוצים אני מכלה מן הכרם". ועל כן, כשהפושע נמצא במדינת ישראל, שהרשות בידי המוסדות השיפוטיים שקיימים בארץ לשופטו ולהענישו כדין, ממילא לא קיים כל צורך להלחם בפשיעה ע"י הסגרתו למשפט נכרים.

מהי טענתו הראשונה של הרב ישראלי? מדוע אין להסתמך על תשובת הרשב"א כדי להתיר הסגרת עברייני למדינה זרה בימינו?

טענתו השנייה של הרב ישראלי היא שדין דינא דמלכותא דינא, המתיר את המסירה, לא שייך בהסגרה בימינו (שם):

התוקף המחייב של "הורמנא דמלכא" כלומר, דינא דמלכותא, שכאמור בענין זה דינו דין בארצו, אינו חל אלא על אזרחי אותה מדינה, כולל יהודים, שהחוקים האלה נחקקו לתועלתם של כל האזרחים. אולם אין "דינא דמלכותא" חל על מדינה אחרת ואזרחיה. על כן, אין חובת הסגרה של פושע חלה על מדינת ישראל בנוגע לפשע שבוצע במדינה אחרת. ממילא חל בזה הדין של איסור מסירת יהודי למשפט נכרי, כמבואר בשו"ע סי' שפח הנ"ל, ואסור להתחייב בהסכם הסגרה. ואף בדיעבד לא חל הסכם זה, כאמור לעיל בסימן א, שגם קבלת קנין בין שני בעלי דין להשפט בערכאות של נכרים אין לה תוקף. מאידך, אין ההלכה מכירה בגבולות מדיניים, שישמשו מקלט עבור פשע שבוצע במדינה אחרת. על כן, רשות ואף חובה, למוסדות השיפוט במדינה לשפוט עברייני שנמלט אלינו ממדינה אחרת, ובזה גם מסולקת הטענה המושמעת שכאילו מדינת ישראל תשמש מקלט לעבריינים. אין הדבר כן, וראוי שיחקק במפורש חוק כזה מטעם המדינה, שעברייני שנמלט לארץ לא ינוקה, וישפט בארץ עפ"י העונש המגיע לו.

מהי טענתו השנייה של הרב ישראלי? חשוב: כיצד ניתן להתמודד אתה? כיצד אפשר בכל זאת ללמוד מתשובת הרשב"א שמותר למדינה להסגיר עברייני למדינה שממנה הוא ברח?

לדבריו, דינא דמלכותא דינא אינו שייך בהסגרה, שכן המדינה אינה חייבת להישמע לחוקי מדינה אחרת. וממילא, מאחר שדינא דמלכותא דינא הוא שהתיר את איסור המסירה, ודין זה אינו שייך בהסגרה, האיסור תקף ואסור למדינה להסגיר. ננסה להתמודד עם הטיעון: נראה שאי אפשר אמנם ללמוד מתשובת הרשב"א שהמדינה חייבת להסגיר, שכן היא ודאי לא מחויבת להישמע לחוקי מדינה אחרת, אך יתכן שעדיין ניתן ללמוד מהתשובה שההסגרה מותרת: מוכח ממנה שמותר למסור לשלטון שדינו דין, ולא החיוב להישמע לחוק הוא שמתיר את המסירה, שהרי דינה יהרג

ואל יעבור והחיוב להישמע לחוק לכשעצמו לא היה מתיר אותה, אלא המתיר הוא עצם העובדה שדינה של המדינה דין ומשפטה לגיטימי – עליה להתמודד עם הפשיעה ומותר לנו לסייע לה בכך. ומאחר שמסירה לשלטון שדינו דין⁴ אינה כלולה באיסור המסירה, הרי שמותר למדינה למסור למדינה אחרת גם אם היא אינה חייבת לעשות זאת.

ואולי כך כותב אלון בתגובה לדברי הרב ישראל (שם):

וכך הוא לענין ההשגה, שהכלל של דינא דמלכותא דינא חל רק על יהודי כל עוד נמצא הוא באותה מלכות, ולכן חשוד שברח ממדינתו אינו כפוף עוד לשפוט הפלילי של המדינה ממנה ברח. לפי הרשב"א וראשונים רבים אחרים השלטון הזר מוסמך, לפי ההלכה, לדון יהודי בפלילים; האיסור החמור של שיפוט בידי ערכאות של גוים נסוג, איפוא, בפני הצורך להעמיד ארץ במשפט. משום מה אסור למדינת ישראל להסגיר חשוד ברצח למדינה שבה ביצע את פשעו, כאשר אין היא יכולה לדון אותו בישראל⁵, וזאת כדי להעמיד משפט ולבער הרע מקרבה.

ד. לאחר שנגענו בשאלת הרלבנטיות של תשובת הרשב"א לדיון על הסכמי הסגרה, נמשיך לשאלה נוספת: האם ניתן ללמוד ממנה שמותר לאדם פרטי לדווח על עבריו למשטרה⁶?⁷ יתכן שכאן גם הרב ישראל יודה: הרי הן העבריו והן המדווח גרים במדינה וכפופים לסמכותה⁸! נלמד את תשובתו של **המהר"ם שיק**⁹ שמיישם את תשובת הרשב"א בדיון על דיווח של אזרח פרטי למדינה על פשע (שו"ת מהר"ם שיק חו"מ נ):

4. והוא מבקש לדון עבריו על עבירה שביצע בתוך המדינה, ואפילו אם העבריו כבר ברח: אם עבריינים יוכלו לברוח ולהתחמק מעונש, הרצון לפשוט יגבר, כך שודאי שבקשת ההסגרה היא חלק מהמלחמה של אותה מדינה בפשיעה.
5. בשל העקרון לפיו אי אפשר לדון אדם על פשעים שביצע מחוץ למדינה לפני היותו אזרח המדינה.
6. הדיון לא עוסק במדינת ישראל, שכן בה ודאי שהדבר מותר שהרי המשפט הפלילי הוא חלק מהותי ועיקרי מתפקידי המלכות וסמכותה ויש למדינה תוקף של מלכות ישראל לעניין זה ולא רק של דינא דמלכותא דינא. לא יעלה על הדעת שיהיה אסור לאזרח לשתף פעולה עם מלכות ישראל במלחמתה בפשיעה, ולהפך, נראה שהוא חייב לעשות זאת. וראה בדף 'מלך כשופט ומחוקק – דרשות הר"ן א' בתוך שער המלך והמשפט.
7. נעיר שלעתים הדבר מותר מסיבות נוספות, שכן איסור המסירה לא נאמר באדם שמזיק ומסוכן לרבים. השאלה קיימת אפוא במקרה שבו אי מסירת הפושע לא תסכן את הרבים (ולמשל כאשר הפשע חד פעמי ואין חשש להמשכו).
8. אך מצד שני, טענתו של הרב ישראל היתה שמדינת ישראל לא חייבת להישמע לחוקי מדינה אחרת, ויתכן אפוא שטענה זו תהיה נכונה גם באזרח אם הוא לא חייב לדווח, וההיתר שעולה מתשובת הרשב"א יהיה נכון רק באדם שהמלכות כבר חייבה אותו למסור ולדווח על פושעים.
9. ביוגרפיה (פרויקט השו"ת): "רבי משה ב"ר יוסף שיק (מהר"ם שיק) נולד בשנת תקס"ז (1807) בהונגריה. למד בישיבת החתם סופר בפרשבורג. בשנת תקצ"ח (1838) מונה לרבה של העיר ירגין הסמוכה לפרשבורג, והקים בה ישיבה גדולה. בשנת תרכ"א (1861) מונה לרבה של חוסט, והוא העביר אליה את ישיבתו. היה מראשי הלוחמים נגד הרפורמים. נודע בעיקר בזכות ספרו שו"ת מהר"ם שיק שבו מעל לאלף תשובות בכל חלקי השו"ע, שנדפס לראשונה במונקטש תר"מ –

על דבר עובדא ביש שאירע שאחיו המנוח המופלא מוה' מרדכי ז"ל מת באסרו חג של פסח שנת תרכ"ג מיתה פתאומיות רחמנא ליצלן ונחשדת אשת אחיו שהיא נתנה לבעלה סם המות ויש כמה אומדנות על זה וקצת הודאה. גם היא נחשדת מאיש אחר אשר לפי הנראה הוא היה בעצה הרעה הזאת עמה... וא"כ כיון שאסור להורגו אין רשאין למוסרו למשפט לאומות העולם הדנין והורגין בהודאת פיו כן היה נראה לכאורה. אמנם כד נעיין בזה מציינו להריטב"א שהוכיח בב"מ דף פ"ד גבי מעשה דר"ש בן אלעזר ור' ישמעאל בר"י דאי איכא הורמנא דמלך בזה רשאי, דאם לא כן קשה האיך לא מסרו נפשם ר' שמעון ב"א ור"י ב"ר יוסי דהרי בשפיכת דמים הדין דיהרג ואל יעבור ועל כרחך דהמלך יש לו רשות בזה לצורך תקנת העולם ודינו דין, וכשם שמצינו שהרג דוד המלך עליו השלום את הגר העמלקי בהודאת פיו שהוא הרג את שאול ואמר פין ענה בך עיין שם. וכך כתב הרשב"א בתשובה המובאת בבית יוסף ס' שפ"ח דמהני רשות המלכות בזה ודינם דין שנצרך לצורך תקנת העולם וכך כתב הריב"ש בתשובה בס' רנ"א שאפילו ע"י ישראל שיש להם הורמנא דמלכא כפי הרשות שניתן להם הדין כן... אמנם כל זה לדינא אבל מהתם עצמו מוכח דלכל הפחות אין לגדולי ישראל להתאמץ ולהשתדל וכמו שכתב הרשב"א בתשובה הנ"ל המובאת בב"י ס' שפ"ח... ולכך נהי דאין למחות לאחרינא ומאן דעביד ומשתדל כדין עביד דישי לו הרבה פוסקים לסמוך עליהם. מכל מקום על כל פנים אין לגדולי ישראל להשתדל בזה אלא להיות בשב ואל תעשה.

מהי תשובת המהר"ם שיק? מה הוא לומד מתשובת הרשב"א? מה הסייג שהוא מוסיף?

המהר"ם שיק מיישם אפוא את תשובת הרשב"א גם באדם פרטי, ומתיר מכוחה לדווח למשטרה על פשעים. ר' משה פיינשטיין חולק על כך וסבור שתשובת הרשב"א עסקה רק באנשים שעובדים כפקידי השלטון ולא באדם פרטי (אגרות משה אור"ח ה, סימן ט אות יא):

אם מותר למסור גנב לערכאות המדינה. ובדבר גנב שגנב ספר תורה וכלי כסף מבית הכנסת, אם מותר למסרו לערכאות המדינה ולמשטרה (פאליס), שידוע שהם דנים ביטורי הגוף במאסר הרבה שנים, הנה לכאורה פשוט שאין שייך להתיר. אף אם לא היה כלל איסור לידון בדיני המדינות לפני שופטי המדינה, אבל הא אין לנו למוסרו לדונו בדברים שלא שייך בדיני התורה, שהוא ממון כפי שומת הבקיאין, והם דנים ביטורים שזה לא חייבה תורה... על כל פנים בגנב ובמזיק אסור למוסרו לשלטון. ולא קשה מעובדא דרבי

תרמ"א (1880 - 1881). כמו כן חיבר ספרים נוספים - פירושים על התורה ועל הגדה של פסח ועל פרקי אבות וחידושים על הש"ס ועוד. מהר"ם שיק נפטר בשנת תרל"ט (1879)."

אלעזר ברבי שמעון ור' ישמעאל בר' יוסי בב"מ דף פ"ג ע"ב, כדתירץ הב"י בס"ס שפ"ה,
דכיון שנתמנו על זה מהמלכות שאני, והביא זה מתשובת הרשב"א.

מהו חילוקו של ר' משה פיינשטיין? מדוע אין ללמוד מתשובת הרשב"א שמותר
לאדם פרטי לדווח לשלטון על פשע? מה ניתן ללמוד מהתשובה? מהי סברת
החילוק? הוא מובן לך? נסה להסבירו!
